

FILOZOFIA ROSYJSKA. TEKSTY
Redaktor naukowy serii: **Lilianna Kiejzik**

Seria książkowa FILOZOFIA ROSYJSKA. TEKSTY jest kontynuacją, rozszerzeniem i dopełnieniem serii monograficznej FILOZOFIA ROSYJSKA, jaka powstała w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Zielonogórskiego w 2010 roku. Tym razem bierzemy na warsztat i przedstawiamy przekłady wybitnych dzieł myślicieli Srebrnego Wieku, które z różnych powodów pozostawały nieznane Czytelnikowi polskiemu. Nasz cel pozostaje niezmienny: propagowanie bogatych w treść idei rosyjskiej myśli społecznej, filozoficznej, teologicznej i prawniczej.

Tom 2
Aleksy Łosiew, *Dialektyka mitu*

W serii ukazał się:

Tom 1
Gustaw Szpet, *Zjawisko i sens. Fenomenologia jako nauka podstawowa i jej problemy*

ALEKSY ŁOSIEW

DIALEKTYKA
MITU

Przekład i wstęp
ROMAN SAPIENKO

Wydawnictwo IFiS PAN
Warszawa 2019

Publikacja finansowana w ramach programu
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą
„Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2017–2021,
nr projektu 0404/NPRH5/H22/84/2017

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Podstawa przekładu

A. Ф. Лосев, *Диалектика мифа*. Москва, Академический Проект,
2008

Redakcja naukowa przekładu

Jacek Uglik

Projekt okładki

Andrzej Lubniewski

Redaktor prowadzący

Elżbieta Morawska

Copyright © 2019 Inheritors of Alexei Losev, Moscow
(А.А. Тахо-Годи, Е.А. Тахо-Годи, Москва)
Copyright © Uniwersytet Zielonogórski, 2019

ISBN 978-83-7683-180-0

ISBN 978-83-7683-176-3 (t. 1–6)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana,
przechowywana jako źródło danych i przekazywana w jakiegokolwiek
formie zapisu bez pisemnej zgody posiadacza praw.

Wydawnictwo IFiS PAN (www.ifispan.waw.pl)

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72

e-mail: publish@ifispan.waw.pl, tel. (48 22) 6572897

SPIS TREŚCI

Roman Sapeńko. *Dialektyka mitu* Aleksego Łosiewa w XXI wieku (7)

Przedmowa autora (27)

Dialektyka mitu. Wstęp (31)

I. Mit nie jest wymysłem czy też fikcją ani czymś fantastycznym (33)

II. Mit nie jest bytem idealnym (37)

III. Mit nie jest naukową, a w szczególności pierwotną, naiwno-naukową konstrukcją (41) 1. Określona mitologia i określona nauka mogą być częściowo zbieżne, lecz w zasadzie nigdy nie są identyczne (41). 2. Nauka nie powstaje z mitów, jednak zawsze jest mitologiczna (43). 3. Nauka nigdy nie może obalić mitów (47). 4. Mit nie bazuje na doświadczeniu naukowym (50). 5. Czysta nauka, w przeciwieństwie do mitologii, nie wymaga absolutnego istnienia własnego przedmiotu ani absolutnego istnienia podmiotu, nie wymaga także rozstrzygającej prawdy (52). 6. Istnieje specyficzna prawda mitologiczna (56)

IV. Mit nie jest metafizyczną konstrukcją (59) 1. Bezpośredni i zmysłowy charakter mitu jest sprzeczny z metafizyką (59). 2. Metafizyka jest naukowa lub naukowopodobna, natomiast mitologia jest przedmiotem bezpośredniej percepcji (63). 3. Specyficzna cecha mitologii ma charakter uniwersalny (włącznie z chrześcijaństwem) (63). 4. Mityczne oderwanie od rzeczywistości i hierarchiczna natura mitu (63)

V. Mit nie jest ani schematem, ani alegorią (67) 1. Pojęcie formy ekspresji (67). 2. Dialektyka schematu, alegoria i symbol (68). 3. Różne warstwy symbolu (75). 4. Przykłady mitologii symbolicznej (78): a) nauka o barwach u Goethego (78) oraz b) u Florenskiego (81); c) obiektywność mitologii koloru (83); d) symboliczna mitologia światła księżycowego, energii elektrycznej itp. (84); e) Andrieja Bielego analiza natury u Puszkina, Tiutczewa i Baratynskiego (87)

VI. Mit nie jest poetyckim wytworem (93) 1. Podobieństwo mitologii i poezji jako form ekspresji (93). 2. Podobieństwa jako formy umysłu (94). 3. Podobieństwo ze względu na bezpośredniość (96). 4. Podobieństwo ze względu na oderwanie od rzeczywistości (96). 5. Fundamentalna różnica między mitem a poezją wynikającą z charakteru tego oderwania (97). 6. a) Poezja jest możliwa bez mitologii (99) i b) mitologia jest możliwa bez poezji (100). 7. Istota mitycznego oderwania od rzeczywistości (101). 8. Zasada mitycznego oderwania (104): a) nowa forma jednoczenia rzeczy (104); b) pierwotna instynktowno-biologiczna reakcja mitu na świat (104); c) wszystko na świecie jest mitem (106)

VII. Mit jest formą osobową (109) 1. Podsumowanie poprzednich wywodów (109). 2. Podstawowa dialektyka pojęcia osoby (111). 3. Każdy żyjący człowiek ostatecznie jest mitem (114). 4. Mitologiczno-personalistyczny symbolizm (114): a) symbolika i mitologia a) płci (115), b) artykułów gospodarstwa domowego oraz chorób (117), c) czynów (118), d) „procesów fizjologicznych” i „wyobraźni” (119), e) drżąca heterogeniczność mitycznego czasu i jego odmienność w różnych religiach (123). 5. Zarys dialektyki czasu mitycznego (126). 6. Sny (131). 7. Przesłanki dla nowej, pogłębionej koncepcji mitu (132)

VIII. Mit nie jest konstrukcją wyłącznie religijną (135) 1. Najbardziej ogólne podobieństwo oraz różnica między mitologią i religią (135). 2. Energijność i substancjalność religii (137). 3. Oblicze i osoba w mitologii; przykłady typów przestrzeni w malarstwie (138). 4. Religia nie może nie powoływać mitu z siebie (143)

IX. Mit nie jest religijnym dogmatem (147) 1. Mit jest historyczny, natomiast dogmat jest absolutny (147). 2. Historyzm jest mityczny (148). 3. Ustanowienie pojęć religii, mitologii i teologii dogmatycznej (149). 4. Mitologia i dogmatyka wiary oraz wiedzy (153). 5. W stronę mitologii materializmu (159): a) pozalogiczny charakter bazowania na wrażeniach (159); b) różne rozumienie materii (160); c) subiektywizm (161); d) materia jako zasada rzeczywistości, teorie fizyczne (162); e) abstrakcyjna metafizyka, mitologia i dogmaty materializmu (163). 6. Burżuazyjna mitologia materializmu (164). 7. Rodzaje materializmu (169). 8. Mitologia i dogmat w nauce o i) podmiocie i przedmiocie (172), ii) idei i materii (174), iii) świadomości i bytu (175), iv) istocie i zjawisku (177), v) duszy i ciele (178), vi) indywidualizmie i socjalizmie (180), vii) wolności i konieczności (181), viii) nieskończoności i skończoności (181), ix) absolutnym i względnym (183), x) wieczności i czasie (184), xi) całości i części (185), xii) jednym i wielości (185). 9. Wniosek (186)

X. Mit nie jest wydarzeniem historycznym jako takim (189) 1. Przyrodniczo-materialna warstwa historii (189). 2. Warstwa świadomości i rozumienia (191). 3. Warstwa samoświadomości lub słowa (195)

XI. Mit jest cudem (197) 1. Wprowadzenie (197). 2. Co nie jest cudem? (199): a) cud nie jest jedynie przejawem wyższych mocy (199); b) cud nie jest naruszeniem „praw natury” (200). 3. Inne teorie cudów (205). 4. Podstawowa dialektyka cudu (207): a) spotkanie dwóch osobowych planów bycia (207), b) które mogą znajdować się w obrębie tej samej osoby (207); c) są to plany zewnętrzno-historyczny i wewnętrznie myślany (208), d) formy ich integracji (210); e) cud jest znakiem wiecznej idei osoby (212). 5. Celowość cudu w porównaniu z innymi rodzajami celowości (214): a) Kant o celowości logicznej i estetycznej (214); b) pojęcie osobowej celowości (216). 6. Oryginalność i specyfika mitycznej celowości (217): a) różni się ona od funkcji cząstkowych osoby (217); b) osoba jest niepodzielna (218); c) cud nie jest ani syntezą poznawczą (219); ani d) wolicjonalną (221); ani e) estetyczną (222); f) podsumowanie (222). 7. Realny byt składa się różnych poziomów mityczności i cudu (223): a) pamięci o wieczności (223) i b) jej odrębnych przejawów w rzeczach wielkich i małych (224); c) cudowność nie jako gradacja, lecz jednakowa cudowność różnych przedmiotów (230)

XII. Przegląd wszystkich dialektycznych momentów mitu z punktu widzenia pojęcia cudu (231) 1. Dialektyczna konieczność (231). 2. Nie jest bytem idealnym (232). 3. Nienaukowość i specyficzna prawda (232). 4. Niemetafizyczność (232). 5. Symbolizm (233). 6. Oderwanie od rzeczywistości (234). 7. Mit i religia (235): a) dialektyczne miejsce nauki, moralności i sztuki (235); b) paralelna dialektyka mitu – teologia, obrzęd i historia sakralna (236); c) istota religii – nie mitologia, lecz tajemnica (237); d) religia – tło mitologii (238). 8. Istota mitycznego historyzmu (239)

XIII. Ostateczna dialektyczna formuła (243)

XIV. Przejście do rzeczywistej mitologii i idea absolutnej mitologii (249) Wstęp (249). 1. Dialektyka jest mitologią, a mitologia jest dialektyką (250). 2. Przegląd syntez absolutnej mitologii (252). 3. Kontynuacja (255). 4. Podsumowanie (263). 5. Parę przykładów całościowych mitów z kręgu mitologii absolutnej (263)

Indeks nazwisk (269)

Indeks rzeczowy (272)